

NEDER-GERMAANSE
NIEDERGERMANISCHER
LOWER GERMAN

LIMES

ONDERNEMEN IN DE LIMES

Interviews door Liniebreed Ondernemen

- INLEIDING

Nederlandse Limes Samenwerking heeft Liniebreed Ondernemen verzocht een inventarisatie te doen bij ondernemers langs de Limes, met als belangrijkste vraag: Wat is er nodig om de Limes onderdeel te maken van het aanbod dat je als ondernemer de klanten/bezoekers biedt. Door middel van een bezoekronde langs de drie Limes-provincies brengen we in kaart of de Limes in beeld is bij de diverse organisaties, welke kansen men ziet (in het algemeen, maar ook in het feestjaar UNESCO Werelderfgoed) en wat er nodig is om aan te haken.

- INHOUDSOPGAVE

De vragen van de interviews	3
Samenvatting en conclusies	4
Aanbevelingen	5
De interviews	7
- Posthoorn Lodge	8
- Bierbrouwerij Maximus	12
- Museum Dorestad en VVV Kromme Rijnstreek	16
- Liemes Food District	22
- Restaurant Vroeg	28
- Jip Meijer	34
- Fort Vier	40
- Heerlijkheid Herwen	46
- Bierwandeltochten	52
- Limes aan den Rijn	56
- Hotel Courage Nijmegen	62

- DE VRAGEN VAN DE INTERVIEWS

In alle interviews zijn onderstaande vragen aan bod gekomen.

1. Locatie & Doelgroep

- Wat is de functie van je locatie of bedrijf (museum/evenementenlocatie e.d.)?
- Op welke doelgroep(en) richt de locatie zich?

2. Link met Limes & Besef

- In hoeverre is de Romeinse geschiedenis al onderdeel van jouw bedrijfsvoering?
- In hoeverre is de doelgroep zich bewust van de Romeinse geschiedenis en Limes?
- Zou het verhaal een toevoeging aan je activiteiten kunnen zijn?

3. Informatie op de locatie

- Is in de omgeving de geschiedenis van de Romeinen en de Limes zichtbaar (denk aan bebording, brochures, online informatie e.d.) voor het publiek?
- Heb je ideeën hoe de Romeinse geschiedenis en de Limes beter zichtbaar kan worden gemaakt?
- Wat heb je daarvoor nodig?

4. Limes Activiteiten

- Zijn er activiteiten in de omgeving die de geschiedenis van de Romeinen en de Limes vertellen (denk aan fiets- en wandeltochten, musea, te bezoeken locaties)?
- Heb je ideeën over mogelijke activiteiten die aantrekkelijk zijn voor jouw doelgroep?

5. Betrokkenheid

- Zou je betrokken willen worden bij collectieve activiteiten van de Limes (musea, ondernemers, overheden, maatschappelijke organisaties)?
- Hoe zie jij de rol van de Romeinse geschiedenis en Limes in de toekomst (als je groots mag dromen)?
- Ben je bereid om zelf te investeren in geld, tijd en netwerk?

6. Feestjaar

- Als er aandacht gegeven gaat worden aan de toekenning van het predicaat UNESCO Werelderfgoed aan de Limes, zijn er dan activiteiten die je zou willen organiseren?

7. Bestaande communicatiemiddelen

Wist je dat er:

- een online huisstijlhandboek is met beeldbank en logo's?
- een onderwijsplatform is met lesmateriaal en filmpjes over de Limes?
- promotiemateriaal is zoals een Z-card met informatie over de geschiedenis en handige tips voor fiets- en wandelroutes?
- er een vlag beschikbaar komt die je aan je gevel kunt hangen?

– SAMENVATTING EN CONCLUSIES

In totaal heeft Liniebreed 12 gesprekken gevoerd in de periode oktober 2020 t/m juli 2021 (waarvan één duo-interview). De opdracht voorzag in 20 gesprekken.

Enkele partijen hebben echter herhaaldelijk niet gereageerd op een interviewverzoek en sommige afspraken namen meer tijd in beslag (de interviews met Fort Vier en Heerlijkheid Herwen kostten met reistijd een volledige werkdag). Bovendien bleek al gauw een rode draad en richting te ontstaan. Liniebreed heeft vervolgens concreet tijd geïnvesteerd in de ondersteuning van de totstandkoming van enkele Limes-producten. Los van onderzoeksuitkomsten is er dus tevens een concrete follow-up. Het is illustratief voor de ondernemerspotentie op en langs de Limes.

Uit alle gesprekken komt een duidelijk beeld naar voren. Bijgaand de belangrijkste conclusies:

- Er is sterke interesse voor samenwerking en het uitdragen van het verhaal van de Limes; alle locaties leggen graag foldermateriaal van de Limes neer;
- Er is al veel informatie beschikbaar en er zijn veel initiatieven die door gemeente, ondernemers en musea worden geïnitieerd; dit aanbod moet voor de toerist/ recreant nog meer gebundeld op een centrale plek gepromoot worden; er is behoefte aan overzicht.
- Er zijn veel interessante horeca-locaties die langs Het Romeinse Limespad (LAW) liggen of de LF-

fietsroute Limes. Deze locaties kunnen nog beter als 'stepping stones' langs de route benut worden.

- Bezoekers zijn nog nauwelijks bewust van de Romeinse Limes. Het is op veel locaties ook niet direct zichtbaar, er is behoefte aan zichtbare (toeristische) ankerpunten van de Limes;
- De meeste locaties waren niet op de hoogte van de website romeinen.nl, de video die is gemaakt, huisstijlhandboek en beeldbank.
- Er is behoefte aan een overkoepelende marketingstrategie en eenduidig verhaal van de gehele Limes waarmee ze de verbinding kunnen leggen met hun lokale/regionale activiteiten;
- Alle geïnterviewden willen zich graag aansluiten bij een landelijk (professioneel) netwerk, waar ideeën uitgewisseld kunnen worden.

- Er is bij de meeste ondernemers wel bereidheid, maar niet vanzelfsprekend budget beschikbaar om nieuwe Limes-producten te ontwikkelen. Ook ontbreekt het de ondernemer soms aan kennis om een bepaald Limes-arrangement te maken.
- De bezoeker heeft al een aantal hele mooie Limes-producten opgeleverd. Zo investeert Brouwerij Maximus in een Roman Red Ale bier, welke begin oktober beschikbaar komt. Veel horecaondernemers hebben al aangegeven dit bier ook op hun locatie te willen schenken, zodat het een breder bereik krijgt. Op elke bierblikje

(en ook op ieder bierviltje) staat een QR-code met meer informatie over de Romeinen, bier en ook algemene informatie over de Limes. Restaurant Vroeg heeft Limesbrood ontwikkeld. Beide producten kunnen nu op de Landelijke Limesdag worden gepresenteerd op 8 oktober. De voorbeelden zijn een inspiratie voor andere partijen.

- Persoonlijke aandacht en direct contact met ondernemers zorgt voor een grotere betrokkenheid en welwillendheid om de Limes uit te dragen.

– AANBEVELINGEN

Liniebreed doet de volgende aanbevelingen voor de landelijke Limes organisatie:

- Er moeten fysieke Limes **hotspots/pleisterplaatsen** ontwikkeld worden waar de bezoeker de Limes kan ervaren. Het is nog te onbekend en vooral onzichtbaar voor de meeste bezoekers in het gebied;
- De benadering van de ondernemers vanuit een landelijk perspectief heeft een stimulerende werking. De geïnterviewde ondernemers moeten snel betrokken worden bij RLN/ NLS en ook de nieuwsbrieven ontvangen, zodat ze gelijk geïnformeerd zijn. Het is raadzaam om, zoals we eerder een **netwerkbijeenkomst** voor gemeenten organiseerden, dit ook te doen voor

Limes ondernemers & musea. Hiermee moet niet te lang gewacht worden om te voorkomen dat de energie vervliegt.

- Er moet een duidelijk **loket** komen voor ondernemers met één aanspreekpunt dat ook meedenkt en helpt verbindingen te maken. Soms is er wel een idee, maar komt de ondernemer niet verder omdat ie van een erfgoedhuis, naar de gemeente en weer naar de provincie wordt geslingerd. Er is een centraal loket nodig dat zich verantwoordelijk voelt om een product of idee daadwerkelijk van de grond te krijgen. Liniebreed heeft ook een aantal horeca-locaties geïnformeerd over Romeinse recepten om ze te inspireren om een Limes-menu te maken. Ook dit zijn zaken die het Limes-loket kan oppakken.

- Het aanbod in de Limes is nog te versnipperd. Romeinen.nl probeert zoveel mogelijk te plaatsen, maar er zijn nog veel routes, activiteiten of Limes-producten die nog niet op de site staan. Het webbeheer wordt uitgevoerd door een medewerker en een vrijwilliger en kost best veel tijd. Een mogelijkheid kan zijn om een ‘abonnement’ te nemen op onze **Linie-community**, waarin we alle Limes-locaties toevoegen en waar de musea en ondernemers dan zelf hun activiteiten, producten en routes in kunnen voeren. Zo deel je de verantwoordelijkheid en krijg je een gezamenlijk platform wat beheerd wordt door de partners zelf (en door RLN/ NLS die ook een account hebben). Op romeinen.nl kan dan een feed worden ingeladen en zo blijf je altijd up tot date met publieksaanbod. Bovendien kan er dan een uitgebreidere filterfunctie worden toegevoegd, zodat de websitebezoeker niet alleen op datum kan zoeken, maar ook op plaats, provincie of soort activiteit (bijv. kids, buitenactiviteit, zakelijk of gekoppeld aan een event zoals het Romeinenweekend). Zo wordt de agenda vollediger en ook toegankelijker;

- Een aantal ondernemers heeft handreikingen gedaan om specifieke **Limes-producten** te maken. Zo wil Museum Dorestad een educatief doe-boekje over de Limes maken en dit uitdelen aan 6000 leerlingen op de 11 basisscholen in Wijk bij Duurstede. Hiervoor is een bedrag van € 2000 nodig, wat ze zelf niet hebben. FortVier is bereid een wand in hun goedlopende restaurant te wijden aan de Limes. Dit zijn krenten in de pap die je met beide handen moet aangrijpen en die ook als voorbeeld/ pilot kunnen dienen voor andere regio's. Liniebreed adviseert de komende jaren budget te reserveren voor productontwikkeling- en marketing door ondernemers en/ of musea langs de Limes.
- De positieve houding van alle tot nu toe geïnterviewden en de concrete producten en plannen die vanuit de gesprekken zijn - en mogelijk nog worden- gerealiseerd, duiden erop dat er behoefte is aan **persoonlijke gesprekken vanuit een centraal en ondernemend niveau**. Aanbeveling is om hier voorlopig mee door te gaan. Los van informeren en verbinden van belangrijke “pleister” locaties rond de Limes is er nog een zee aan op te halen initiatieven. Laaghangend fruit dat met een geringe investering kan worden geplukt.

DE INTERVIEWS

POSTHOORN LODGE

Datum: 27 oktober 2020
Locatie: Posthoorn Lodge, Woerden
Met: Saskia van den Heuvel, B&B Posthoorn Lodge
Door: Florence Sluis, Stichting Liniebreed Ondernemen

– 1. LOCATIE & DOELGROEP –

Saskia en partner Eric ontvangen al vele jaren toeristen, gezinnen, families en vriendengroepen op de voormalige boerderij middenin het polderlandschap nabij Woerden.

De tot Bed & Breakfast verbouwde boerderij ligt aan een route van de Limes en in de omgeving wordt op verschillende manieren aandacht gegeven aan de historische connectie met de Romeinen.

– 2. LINK MET LIMES & BESEF –

De Romeinse geschiedenis is onderdeel van de activiteiten van de Posthoorn Lodge. Er zijn verschillende folders beschikbaar en er is zelfs een Limeskamer waarin op beeldende wijze vorm is gegeven aan de Romeinse geschiedenis.

Saskia heeft een grote kennis van de Romeinse tijd en de Limes in het bijzonder en is in het verleden actief betrokken geweest bij de organisatie van ‘Het Romeinse Schip’ en bij door de gemeente

georganiseerde activiteiten ten behoeve van het vertellen van het historische verhaal.

Saskia: “Bezoekers komen hier in principe niet voor de Limes maar als je ze attendeert op het verhaal en de mogelijkheden om er verder kennis mee te maken ontmoet ik veel interesse. Daarom heb ik ook een rek met folders met informatie over activiteiten in de omgeving, daar zijn bezoekers zeer in geïnteresseerd.”

– 3. INFORMATIE OP DE LOCATIE

Saskia is van mening dat er al veel informatie beschikbaar is maar dat het moeilijk is om folders, brochures en online informatie beschikbaar te krijgen; “Ik moet bijvoorbeeld lid zijn van Woerden Marketing om geïnformeerd te worden.

Er zijn meer dan voldoende activiteiten maar ze zijn niet makkelijk toegankelijk of ik moet er voor betalen zoals bijvoorbeeld het handige fietsroutekaartje op A6 formaat, daar betaal ik € 1 per kaartje voor en dat belast ik niet door aan mijn gasten”. Saskia vervolgt: “Folders worden dan wel ontwikkeld maar vervolgens is de distributie ervan ingewikkeld of onbekend. Een goed voorbeeld van hoe het wel zou moeten is de verspreiding van toeristisch materiaal van de gemeente Oudewater. Elk voorjaar krijg ik een pakket folders dat ik in mijn folderrek kan plaatsen’.

Voor al aan ‘analoge’ informatie is behoefte. “Mijn gasten willen graag gedrukte informatie; een folder, Z-card en fietsknooppuntenkaartje dat mee kan op pad. Heel graag geef ik ruimte aan folders en ander promotiemateriaal; ik ken mijn doelgroep en kan aan de hand van aangeleverde informatie het verhaal overbrengen.”

Bij de ontwikkeling van promotiemateriaal is het belangrijk van te voren te bedenken voor wie de informatie wordt geschreven; toeristen hebben over het algemeen weinig kennis en willen vooral op beeldende wijze en met name over de highlights worden geïnformeerd. Kinderen zijn een belangrijke groep, via hen kan informatie op een speelse manier worden overgebracht. Denk aan filmpjes, een quiz en voor deze groep ook digitale informatieoverdracht.

– 4. LIMES ACTIVITEITEN

Er is in de optiek van Saskia voldoende informatie aanwezig. De uitdaging zit ‘m in het vindbaar en openbaar maken van die informatie.

“Een goed hulpmiddel daarvoor zou een makkelijk toegankelijke en goed vindbare (hoog in google) website voor de toeristen zijn. Koppel daar alles

aan zodat er een goed informatieverzamel punt ontstaat. Er was een goede website met wandelroutes, fietsroutes en historische informatie, maar die kan ik nu niet meer vinden”. Voor het vindbaar maken van alle reeds beschikbare informatie en initiatieven is het belangrijk samenwerkingsverbanden te zoeken tussen organisaties, provincie en gemeenten.

– 5. BETROKKENHEID

Saskia droomt hardop: “Ontwikkel een duidelijk beeldmerk, zoals bijvoorbeeld die van het Schwarzwald, vijf rode bollen, en gebruik het voor de hele Limes, dus ook internationaal.

Het zou mooi zijn als mensen een internationale Limesreis kunnen maken met tochten,

workshops en informatieoverdracht. Ik denk graag mee. Ik ben alleen niet bereid om geld te steken in zaken zoals lidmaatschappen, folders en ander marketingmateriaal. Ik zie het zo: Ik heb de doelgroep en jullie hebben het product. Ik ben beschikbaar om het product, het verhaal van de Limes aan mijn doelgroep over te brengen, dat leidt zeker tot succes”.

– 6. FEESTJAAR

“Je hoeft niet het wiel opnieuw uit te vinden, er zijn zoveel mensen en activiteiten al beschikbaar.

Er zijn ook verschillende mensen die vele mooie initiatieven hebben ontwikkeld:

- Lex Albers heeft fiets- en wandelroutes ontwikkeld en is altijd heel actief geweest in deze regio. Ik zou zeggen; bel ‘m op
- Kitty Kusters van Woerden Marketing zou kunnen helpen om het verhaal breder te trekken
- Zoek (internationale) samenwerkingsverbanden en trek het breed

– 7. KENNIS BESTAANDE COMMUNICATIEMIDDELEN

De Z-Cards van de Limes zijn al aanwezig. Er is geen behoefte aan een vlag, omdat dit wellicht bezoekers aantrekt die denken dat er een theetuin is. Dat is niet de bedoeling.

Verder was de website romeinen.nl haar niet bekend. Ze vond het prettig om te vernemen dat er dus wel een verzamelsite is en dat hier ook aandacht is voor routes.

BIERBROUWERIJ MAXIMUS

Datum: 7 november 2020
Locatie: Bierbrouwerij Maximus, Pratumplaats 2a Utrecht
Met: Bert Holtkamp, Marketing
Door: Florence Sluis, Stichting Liniebreed Ondernemen

– 1. LOCATIE & DOELGROEP –

Brouwerij Maximus is in 2011 gestart in de nieuwe wijk Leidsche Rijn in Utrecht. De naam verklapt de connectie van het merk met de Romeinse historie die in de directe omgeving nog zichtbaar is.

Het product, ambachtelijk bier dat wordt gebrouwen in koperen ketels aan de Pratumplaats, is geschikt voor een brede doelgroep bierliefhebbers. Het doel van brouwerij Maximus is het samenbrengen en verbinden van mensen.

– 2. LINK MET LIMES & BESEF –

Het verhaal van de Romeinse Limes, de Romeinse geschiedenis zit in het product. De naam verwijst er expliciet naar.

Het verhaal wordt niet direct verteld maar het bedrijf staat zeker open voor het leggen

van connecties met de historie. In dat kader onderhoudt Maximus contacten met Leidsche Rijn Marketing die de Romeinse geschiedenis als speerpunt ziet.

– 3. INFORMATIE OP DE LOCATIE

De geschiedenis is zichtbaar onder andere door ‘Castellum Hoge Woerd’, het archeologische museum van Utrecht, waar veel activiteiten worden ontplooid en de Romeinse geschiedenis centraal staat.

Ook zijn er wandel- en fietsroutes. Leidsche Rijn Marketing heeft een initiatief

ontwikkeld, genaamd ‘Parels van de Leidsche Rijn’ waar aandacht is voor de geschiedenis en de verschillende plaatsen waar die geschiedenis zichtbaar is. Er worden verschillende activiteiten en plannen ontwikkeld om de omgeving kennis te laten maken met de historische waarden van de Leidsche Rijn. Brouwerij Maximus participeert hierin en vervult een actieve rol.

– 4. LIMES ACTIVITEITEN

Er zijn routes en activiteiten maar er is behoefte aan het verbinden van die verschillende initiatieven en aan het beter onder de aandacht brengen van een Romeinse route.

De ontwikkeling hiervan valt nu binnen de samenwerking met Leidsche Rijn Marketing en is zichtbaar op www.ontdek-leidscherijn.nl. Brouwerij Maximus staat zeker ook open voor nieuwe samenwerkingsvormen.

– 5. BETROKKENHEID

De geschiedenis van de Romeinse Limes krijgt in de directe omgeving wel de nodige aandacht maar daarbuiten is er minder aandacht voor het verhaal.

Het zou goed zijn om kruisbestuiving tussen de verschillende partners te stimuleren, daar helpt Maximus graag bij. Maximus is bereid te investeren om er zo samen beter van te worden.

– 6. FEESTJAAR

Brouwerij Maximus zou voor deze gelegenheid een Limesbier kunnen ontwikkelen (zie onderstaande voorbeelden) dat over de gehele

Limesregio zou kunnen worden gedistribueerd. Maximus denkt graag mee.

MUSEUM DORESTAD EN VVV KROMME RIJNSTREEK

Datum: 9 december 2020

Locatie: Museum Dorestad, Markt 24 Wijk bij Duurstede

Met: Martin Vastenhou, vicevoorzitter Museum Dorestad (vrijwilligersfunctie), Martine van Amerongen, Marketingmanager VVV Kromme Rijnstreek (tevens werkzaam bij gemeente Vijfheerenlanden)

Door: Titia de Zeeuw, Stichting Liniebreed Ondernemen

– 1. LOCATIE & DOELGROEP –

Museum Dorestad is een geschiedkundig museum in Wijk bij Duurstede, met de focus op Dorestad, een belangrijke middeleeuwse internationale handelsplaats waar later Wijk bij Duurstede zou ontstaan.

Het betreft een vrijwilligersorganisatie. De doelgroep bestaat in eerste instantie uit museumkaarthouders. Daarnaast richt het zich op 50-plussers, gezinnen met kinderen en recreanten die de VVV, het centrum en de directe omgeving bezoeken.

VVV Kromme Rijnstreek doet de marketing van het buitengebied van Utrecht langs de Kromme Rijn.

De VVV- vereniging is een vrijwilligersorganisatie met enkele professionele (project)medewerkers. Er zijn twee VVV-winkels (Wijk bij Duurstede en Houten) en 3 VVV i-punten (Fort Vechten, Linielanding en Eiland van Schalkwijk). De VVV heeft een bredere doelgroep, toeristen en recreanten in de provincie Utrecht. Ook hier zitten 50-plussers en gezinnen met kinderen bij, maar ook wandelaars, fietsers en cultuurliefhebbers.

Momenteel wordt Museum Dorestad verbouwd. Het komt in hetzelfde gebouw als de VVV Kromme Rijnstreek aan de Markt in het centrum van Wijk bij Duurstede. Het streven is dat het museum in mei 2022 wordt heropend.

– 2. LINK MET LIMES & BESEF

Het museum Dorestad is gewijd aan de archeologische opgravingen van Dorestad en de geschiedenis van Wijk bij Duurstede.

De collectie van het museum bevat onder meer archeologische vondsten die tijdens opgravingen zijn aangetroffen. In het nieuwe Museum komt een speciale Limeszaal, die volledig over de Romeinse Limes gaat. Daarnaast is er een Dorestad Vakantie Doe-boekje gemaakt voor kinderen, dat ook verspreid is onder scholen in de omgeving. Hier is de Limes in verwerkt via Titus, vrijwillig huulsoldaat in het Romeinse leger. Tot slot worden er vanaf april 2022 vier nieuwe magazines gemaakt, onder de noemer 'De Kromme Rijn vertelt'. Een van de magazines besteedt gedeeltelijk aandacht aan de Romeinen en aan de Limes. De nadruk ligt op wat de Romeinen in deze streken voor innovaties in de landbouw brachten.

De VVV Kromme Rijnstreek heeft een aantal thema's waar ze zich op richt in de communicatie. Dit betreft de Nieuwe Hollandse Waterlinie, de Kromme Rijn, Landgoederen & Kastelen, Kersen- en Fruitteelt én de Romeinse Limes. De Limes is ook een van de verhaallijnen in het marketing-concept van de VVV Kromme Rijnstreek in 'De Verhalen van de Kromme Rijnstreek'.

Zowel Martin als Martine vinden dat de bezoekers zich niet bewust zijn van de Limes. Het is een 'ver van hun bed' show. Er moet echt fysiek iets te zien zijn, zoals op Fort Vechten met de wachttorens en

Fort Fectio. Dan wordt het zichtbaar en komt het besef.

Het verhaal van de Limes is wel een belangrijke meerwaarde voor het gebied van de Kromme Rijn, want het zit in het DNA van de Kromme Rijnstreek; van Fort Vechten/Castellum Fectio tot de Lek met Wijk bij Duurstede.

– 3. INFORMATIE OP DE LOCATIE

In de VVV's van de Kromme Rijnstreek liggen de Z-Cards van de Limes, de fietstocht van de Limesroute, het Romeinse Limespad en Tour de Kromme Rijn (waar de Limes onderdeel van uitmaakt). Er is dus ook het vakantie doe-boekje voor kids en de Limes in Museum Dorestad.

In de VVV in Wijk bij Duurstede komt een inspiratiepunt met een touchtable. Hierin komen ook al die verhalen waaronder de Limes aan de orde. Op de website vvvkrommerijnstreek.nl is een aparte pagina over de Limes ingericht.

Hier is o.a. aandacht voor Fort Vechten, Wijk bij Duurstede en Houten. Er is een filmpje gemaakt van de Limes in de Kromme Rijnstreek door de VVV.

Museum Dorestad zou wel voor kinderen een speciaal Limesboekje willen maken over de Limes in de Kromme Rijnstreek. Met informatie en (doe)opdrachten. Voor een oplage van 6000 stuks, zodat het in het museum en bij scholen verspreid kan worden, is dan € 2000 nodig voor vormgeving en drukwerk.

– 4. LIMES ACTIVITEITEN

De nieuwe Limeszaal in Museum Dorestad vertelt straks het verhaal van de Limes. In de kerk van Wijk bij Duurstede is een pop-up museum waar de verhalenverteller Titus ook een rol speelt.

B&B De Nachtdijk in Cothen heeft een Limeskamer ingericht in Romeinse stijl.

Wat nog een mogelijke activiteit zou kunnen zijn, is de organisatie van een Limesdag/Limes-event in de Kromme Rijnstreek.

– 5. BETROKKENHEID

Martin is al druk zat met de hele restauratie en verbouwing van Museum Dorestad. Het landelijke netwerk is nu geen prioriteit. Wel ziet hij dat er een grote overkoepelende organisatie nodig is die centraal het heft in handen neemt.

Er werken nu verschillende organisaties aan de Limes, van rijk tot provincies, musea en gemeenten. Maar nergens is de Limes primair/ hoofdzaak. Het is altijd ondergeschikt aan andere verhaallijnen, museale invullingen of functies. Daarnaast heeft de Limes ook nog de pech dat het nauwelijks zichtbaar is. Je moet in de toekomst vooral investeren in een aantal grote Limes pleisterplaatsen (visitor hubs), zichtbaar, spectaculair, die veel mensen/ doelgroepen aanspreekt, en deze dan vermarkten als belangrijke culturele hotspots. Dus zorg voor focus, overheidsgeld, centrale marketingstrategie, (betere) centrale website en een landelijke uitstraling. En keep it simpel (KISS-principe).

Zowel Martine en Martin willen zeker in de toekomst investeren in de Limes in hun regio. Dit doen ze nu al in de reguliere werkzaamheden en communicatie. De Limeszaal wordt zelfs (gedeeltelijk) betaald vanuit een Europees Project.

Dromen:

De Romeinendag groter maken. Helaas zijn re-enactment groepen erg schaars en die kan je dus in 1 weekend of dag maar op een paar plekken inzetten.

En bij de haven van Wijk bij Duurstede zou een augmented reality game gemaakt kunnen worden, zodat je ziet hoe de Romeinen daar vroeger hun goederen vervoerden etc. Ook zouden er bij belangrijke historische plekken 3D animaties gemaakt kunnen worden. Bijvoorbeeld over de bouwperiode en de ontwikkeling van een houten fort naar een stenen fort. Of routes met QR-codes onderweg, zodat je een geluidsfragment of video kan scannen als je er langsloopt of fietst.

– 6. FEESTJAAR

Martin wil met Museum Dorestad voor kids het Limes Doe-boekje maken. Hij wil zelf investeren in het maken van de content en het verspreiden van de boekjes.

Om alle leerlingen in Wijk bij Duurstede te kunnen voorzien van een exemplaar, is een oplage van 6000 stuks nodig. Voor een bijdrage van € 2000 kan het geproduceerd worden (vormgeving en drukwerk).

Martine denkt aan een gidsje van het deel van het Limespad in de Kromme Rijn met een audiotour, zodat je onderweg te horen krijgt wat daar vroeger stond of is gebeurd. Om het levendiger te maken.

Zo'n 5 jaar geleden is er een Limeskoekje wedstrijd gehouden. Wat hier het resultaat van is, is niet bekend. Maar dit zou ook nieuw leven ingeblazen kunnen worden in het Limesjaar, zodat er een herkenbaar en lekker Limeskoekje op de markt komt.

– 7. KENNIS BESTAANDE COMMUNICATIEMIDDELEN

Dat er een huisstijl is, is bekend. Het is voor Martin en Martine nog onduidelijk hoe de huisstijl van de Romeinse Limes zich verhoudt tot de Neder-Germaanse Limes.

De Z-Card en routes zijn ook bekend en liggen op locaties. Dat er lesmateriaal is, wisten beiden niet. Liniebreed stuurt de link door, evenals het merkdokument huisstijlhandboek en het filmpje dat onlangs is gemaakt over de gehele Limes. Er is geen interesse in een Limes-vlag, er hangen er al 2 en meer vlaggenmasten zijn er niet.

LIEMÈS FOOD DISTRICT

Datum: 18 januari 2021
Locatie: Liemès Food District
Proostwetering 11, 3543 AB Utrecht (The Wall)
Met: Ricardo Hogenberg (manager) en Ed Bindels (eigenaar)
Door: Titia de Zeeuw, Stichting Liniebreed Ondernemen

– 1. LOCATIE & DOELGROEP –

Ed Bindels is eigenaar van de winkelketen Amac die Apple-producten verkoopt. Hij wilde al langer horeca toevoegen aan zijn Amac-winkel in The Wall in Utrecht, zodat klanten gebruik kunnen maken van horeca terwijl ze wachten op een reparatie.

Zo ontstond het plan om een eigen foodhal te ontwikkelen, geheel naar eigen smaak.

Liemès Food District is een nieuw horecaconcept waarin chefs van 11 verschillende keukens de lekkerste gerechten bereiden. Het is primair een restaurant (aan de bovenkant van het middensegment), waarbij de gasten aan tafel hun gerechten kunnen bestellen uit alle keukens. Je

kunt er straks terecht voor ontbijt, lunch en diner. Omdat de locatie maar liefst 1500 m2 is, is er plek voor 500 gasten. Naast restaurant is het ook een meetingpoint, vergaderlocatie en plek voor feesten/ partijen.

Omdat Liemès Food District aan de A2 ligt met 76 miljoen auto bewegingen per jaar, is de potentie groot. De doelgroep bestaat uit particulieren in de wijk Leidsche Rijn en Vleuten-De Meern (100.000 bewoners), maar ook inwoners van Houten, Maarssen, de stad Utrecht, Breukelen en zelfs Abcoude behoren tot de doelgroep. Voor de zakelijke markt is het bedrijventerrein Utrecht Lageweide een belangrijke doelgroep. Uiteindelijk vervult het restaurant een regiofunctie.

– 2. LINK MET LIMES & BESEF

Het eerste idee was om een restaurant te maken met mediterrane eten, maar later werd dat uitgebreid naar meer internationale keukens.

Bij het bedenken van een naam voor het restaurant werd gekeken naar de locatie, waar de Romeinse grens vroeger vlakbij liep. In de directe omgeving (o.a. bij Castellum Hoge Woerd) zijn ook vondsten gedaan. De Limes was een grens en The Wall ligt ook letterlijk op een grens tussen de snelweg en de woonwijken. Ook was de Romeinse Limes vroeger een ontmoetingsplek waar handel

werd gedreven. Die associatie past ook bij dit horeca-concept. Liemès is de fonetische uitspraak van limes. En geeft een unieke touch aan de naam en url.

Momenteel is het restaurant nog niet open geweest vanwege Corona, dus er zijn nog geen bezoekers geweest. Toch bestaat de indruk dat de Limes nog vrij onbekend is bij de doelgroep. Het verhaal uitdragen draagt dus zeker bij aan de bewustwording en wordt gezien als een succesvolle toevoeging aan de bedrijfsactiviteiten.

– 3. INFORMATIE OP DE LOCATIE

Momenteel is er op de locatie nog geen communicatie over de Limes. Ricardo en Ed geven aan nog niet echt te hebben nagedacht over de zichtbaarheid van de Limes in hun restaurant, maar ze hebben er wel ideeën over.

Zo willen ze meer over de Limes vertellen op hun website. Ook zijn ze bereid om de Z-Card van de Limes neer te leggen bij de entree in hun restaurant. Wellicht is er ook iets mogelijk met een kaart van de Limes met een pijl 'u bevindt zich hier'. Een mooie kans is om in een vitrine

specifieke Romeinse vondsten uit de buurt te presenteren. Maar dan moeten die vondsten wel beschikbaar worden gesteld.

Om nog beter het verhaal uit te dragen op de locatie, zou het prettig zijn als er meer historische informatie beschikbaar komt over de Limes op deze plek. Is er een organisatie of ondernemer die onderzoek naar de Limes kan doen rondom de locatie van The Wall? Dat zou enorm helpen om de zichtbaarheid te verbeteren (actie Liniebreed i.s.m. Romeinse Limes Nederland).

– 4. LIMES ACTIVITEITEN

De landelijke Limesfietsroute loopt vlakbij langs Liemès Food District (Vleutensebaan is op 2 km afstand van de route) en ook het LAW-pad komt vlakbij.

Liemès Food District is daarom een perfecte locatie voor een tussenstop langs de route voor wandelaars en fietsers. Zeker omdat je hier zowel in de ochtend, middag als avond terecht kunt.

Verder ligt Castellum Hoge Woerd op circa 3 km afstand en DOMunder op circa 7 km afstand. Hier

wordt natuurlijk ook aandacht besteed aan de Limes. Dit zijn locaties waarnaar verwezen kan worden.

Mogelijke activiteiten voor de doelgroep:

- Romeinse gerechten toevoegen op de kaart. Bijvoorbeeld de Romeinse kaas Moretum, zie recept. Op de digitale menukaart kan dan via een QR-code meer informatie over het gerecht en de Limes gegeven worden.
- Samenwerken met brouwerij Maximus (zie hieronder).
- Verwijzen naar Limes-musea in de buurt

– 5. BETROKKENHEID

Ricardo en Ed zouden graag betrokken zijn bij een landelijk Limes-netwerk waar collectieve activiteiten worden ontwikkeld en afgestemd.

Ook zijn ze bereid om te investeren in het verhaal van de Limes op hun locatie en connecties te

maken met Limes-locaties in hun omgeving, zoals archeologische musea en een bierbrouwer.

Er is nog geen beeld over de rol van de Limes in de toekomst.

– 6. FEESTJAAR

Liemès Food District wil samenwerken met brouwerij Maximus, als zij voor het feestjaar een speciaal Limes biertje op de markt gaan brengen. Dat bier willen zij dan ook wel schenken aan hun gasten.

Ook staat Liemès ervoor open om mee te doen met de landelijke Romeinenweek.

NB: inmiddels is bekend dat deze in 2021 niet wordt georganiseerd.

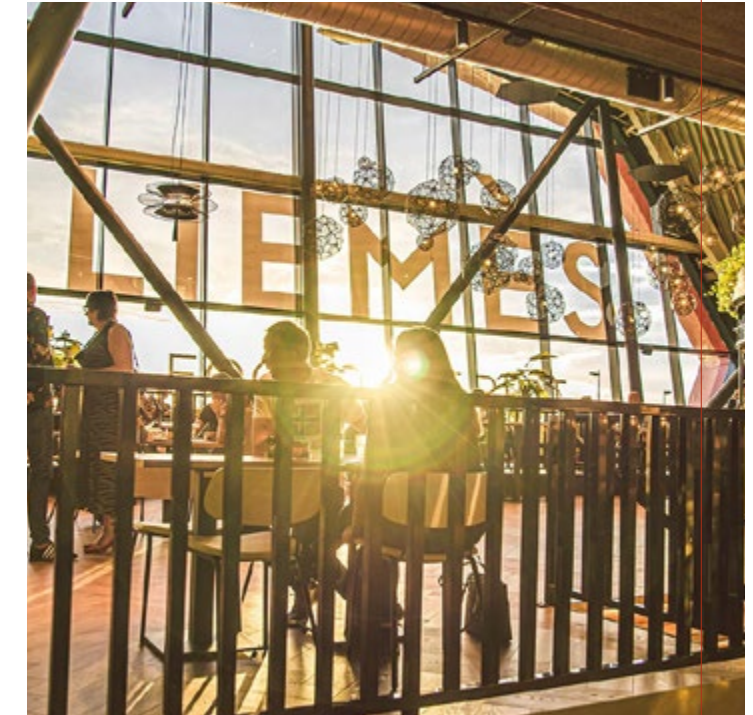
Toch is het een mogelijkheid om een meerdaags Romeinse Limes event te organiseren (wellicht in 2022 als de UNESCO status gevierd wordt), met diverse Romeinse gerechten, muziek en activiteiten.

Speciaal voor de gelegenheid zou er ook een Limes-menu samengesteld kunnen worden met verschillende Romeinse gangen, amuses en een Limes-biertje.

– 7. KENNIS BESTAANDE COMMUNICATIEMIDDELEN

Het huisstijlhandboek en het onderwijsplatform was nog niet bekend.

Liniebreed stuurt de linkjes hiervan, evenals het filmpje dat onlangs is gemaakt over de Limes. Er is geen interesse in een Limes-vlag, deze kan niet worden opgehangen.

RESTAURANT VROEG

Datum: 10 februari 2021
Locatie: Vroeg, Achterdijk 1, 3981 HA Bunnik (vlakbij Fort Vechten/ Fort Fectio)
Met: Harold Wennink (bedrijfsleider)
Door: Titia de Zeeuw, Stichting Liniebreed Ondernemen

– 1. LOCATIE & DOELGROEP –

Vroeg is een bijzondere plek: een restaurant, bakkerij, leerbedrijf, winkel én vergaderlocatie ineen. Ook worden er wel eens evenementen georganiseerd, zoals een buitenbioscoop en de boerenmarkt.

Doelgroepen zijn zowel de zakelijke als particuliere markt, maar specifiek ook wandelaars en fietsers en klanten voor feesten & partijen. Vroeg heeft een regiofunctie in de gehele provincie van Utrecht tot aan het Gooi.

– 2. LINK MET LIMES & BESEF –

Vroeg heeft 2 zalen die verhuurd worden; een Waterliniezaal en een Limeszaal. Dit geeft aan dat de directie van Vroeg zich wel bewust is van de Romeinse Limes in de directe omgeving.

Dit is anders voor nieuwe medewerkers en de bezoekers. Die zijn zich doorgaans niet bewust van de Limes op die locatie. Personeel krijgt in hun inwerktijd altijd een korte geschiedenisles over de Waterlinie en de Limes :-).

Vroeg ligt op een bijzondere plek waar het verhaal verteld kan worden van Amelisweerd, de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Romeinse Limes. Dit wordt wel als een toevoeging van het aanbod gezien. En je moet er ook rekening mee houden. Toen Vroeg de parkeerplaats wilde uitbreiden, moesten er eerst proefsleuven gegraven worden om te kijken of er archeologische resten zouden zijn.

– 3. INFORMATIE OP DE LOCATIE

In het VVV informatiepunt op Fort Vechten liggen wel de Z-Cards van de Limes, bij Vroeg nog niet. Liniebreed zal deze toesturen, zodat bekeken kan worden of hier ruimte voor gecreëerd kan worden.

De zichtbaarheid kan verbeterd worden met bebording (bijvoorbeeld kantelborden) bij zowel

Castellum Fectio als de wachttoren. Een aparte rondleiding alleen over de Limes bij Fort Vechten zou ook een optie zijn. Ook zou het Limespad beter zichtbaar gemaakt kunnen worden in het veld, en ook meer (landelijk) gepromoot kunnen worden. Het VVV-informatiepunt op Fort Vechten besteedt er ook niet veel aandacht aan.

– 4. LIMES ACTIVITEITEN

De landelijke Limesfietsroute loopt langs Vroeg en ook etappe 8 van het LAW-Limespad komt hierlangs. Vroeg is daarom een perfecte locatie voor een tussenstop langs de route voor wandelaars en fietsers. Daarnaast zijn er nog meer Romeinse routes in de directe omgeving, zoals de Romeinse Veldtocht Utrecht Lunetten – Centraal (15 km) en het Romeinenpad om Fort Vechten heen (2,5 km).

De geschiedenis van de Limes in de directe omgeving is alleen op Fort Vechten (fysiek) zichtbaar. Hier is een wachttoren, Castellum Fectio en een vaste tentoonstelling over de Limes op het fort. Er is tevens een podcast over de Limes op Fort Vechten. Ook kan je daar een rondleiding boeken over de Limes. Maar voor bezoekers is dit vrij verwarrend. Deze boek je in het Waterliniemuseum en vaak gaat de rondleiding dan grotendeels over de waterlinie en een stukje over de Limes. Allerlei tijdbeelden gaan dan door elkaar, dit is lastig te begrijpen voor de bezoeker. De wachttoren staat ook op een ongelukkige plek. Vroeger was dit de hoofdingang van het fort, maar sinds die naar de andere kant is gegaan, staat de wachttoren er een beetje verlaten bij zonder enige uitleg.

Mogelijke producten/activiteiten voor de doelgroep vanuit Vroeg:

- Vroeg richt zich op ambachtelijke producten, waar brood een belangrijk onderdeel van is, net als in de Romeinse tijd. Er zou bijvoorbeeld een speciaal Romeins brood gemaakt kunnen worden. Zie [online cursus Romeinse broden bakken](#). De bakkers van Vroeg zijn inmiddels al aan het kijken naar de mogelijkheden.
- Speciaal voor het Limes feestjaar zou Vroeg een Limes-koekje op de markt kunnen brengen (zoals eerder al een bunkerkoek is gemaakt). Dit wordt meegenomen in de ideeën.
- Vroeg werkt samen met Solexverhuur Utrecht, een bedrijf op Fort Vechten. Hier zou een speciaal Limes-arrangement voor gemaakt kunnen worden met solex of eend, lunch of diner bij Vroeg en een mooie route langs de Limes. Hier is vooral veel inhoudelijke kennis voor nodig, om genoeg historische informatie mee te kunnen geven in bijv. een routeboekje.
- Fietsroute-arrangement (bijv. happen en trappen) i.c.m. horeca van Vroeg.
- Wanneer Vroeg weer een buitenbioscoop organiseert, kan er als voorfilmpje het nieuwe Limesfilmpje gedraaid worden (zodat mensen meer besef krijgen).

– 5. BETROKKENHEID

Harold Wennink zou graag betrokken zijn bij een landelijk Limes-netwerk waar collectieve activiteiten worden ontwikkeld en afgestemd.

Ook al staat de Limes nog relatief ver van hun bed in de bedrijfsvoering. Het zou helpen als de Limes als verhaal beter/ meer bekend is bij alle mensen. En dat begint bij de inwoners zelf. Dus eerst inzetten op bewonerscommunicatie, pas wanneer er lokale bekendheid en kennis over de Limes is, kan je ook toeristen gaan trekken. Het moet meer gaan leven in het gebied. Dan wordt het ook interessanter om hier als ondernemer op in te springen.

Vroeg is bereid om te investeren in het verhaal van de Limes op hun locatie voor eigen

arrangementen of producten (niet als sponsoring naar derden). Ook staat het bedrijf open voor connecties met Limes-locaties of ondernemers in hun omgeving.

Toekomstdromen: wellicht een escape-spel over de Limes, VR-bril bij Castellum Fectio (zodat als je daar loopt je teruggaat in de Romeinse tijd), ergens een echt castellum volledig nabouwen zoals het vroeger was, de wachttorens verplaatsen naar een meer zichtbare/meer logische plek.

Uiteindelijk is iedereen gebaat bij meer landelijke bekendheid. In Bunnik staat de Limes onderaan qua bekendheid als je het vergelijkt met de Waterlinie, Amelisweerd of Kromme Rijnstreek.

– 6. FEESTJAAR

Vroeg wil samenwerken met brouwerij Maximus, als zij voor het Jubileum-jaar een speciaal Limes biertje op de markt gaan brengen. Dat bier willen zij dan ook wel schenken aan hun gasten. Vroeg wisselt namelijk met verschillende themabieren op hun kaart.

Als nieuw product zou er een ambachtelijk Romeins brood of Limes koekje ontwikkeld

kunnen worden. Deze zouden dan ook verkocht kunnen worden tijdens de Boerenmarkt. En hieraan gekoppeld zou een compleet Limes menu op de kaart gezet kunnen worden met gerechten van vroeger uit de Romeinse tijd.

Zie verder hierboven, er zou een Solex Limes arrangement gemaakt kunnen worden of een fiets- of wandelarrangement à la happen & trappen/ stappen.

– 7. KENNIS BESTAANDE COMMUNICATIEMIDDELEN

Geen van de bestaande communicatiemiddelen waren bekend bij Vroeg. Liniebreed stuurt de linkjes hiervan, evenals het filmpje dat onlangs is gemaakt over de gehele Limes.

Er is geen interesse in een Limes-vlag, deze kan er niet opgehangen worden.

JIP MEIJER

Datum: 2 maart 2021
Locatie: Teams-vergadering
Met: Jip Meijer (zelfstandig ondernemer)
Door: Titia de Zeeuw, Stichting Liniebreed Ondernemen

– 1. LOCATIE & DOELGROEP

Jip Meijer is zelfstandig ondernemer in (levende) geschiedenis met o.a. een eigen bedrijf Durendale Reizen.

Durendale Reizen organiseert militair-historische reizen en dagtochten (battlefieldtours) naar de slagvelden van de Romeinse tijd tot en met de Tweede Wereldoorlog. Deze reizen zijn in kleine groepen (4-7 personen) met een Mercedes V-klasse busje. Daarnaast werkt Jip ook als Romein in het Archeon en is hij betrokken bij de werkgroep Stichting Mooi Matilo in Leiden, wat nog in de startfase is.

Voor wat betreft Durendale Reizen is de doelgroep primair gericht op mensen die iets hebben met militaire geschiedenis en hier meer over willen weten. De gemiddelde leeftijd ligt vrij hoog, maar een enkele keer wil ook een gezin mee met een dagtocht. Dagrecreatie neemt steeds meer toe, zeker tijdens Corona, en steeds meer mensen gaan hun eigen land meer waarderen. In dat gat kan Durendale springen.

– 2. LINK MET LIMES & BESEF

Durendale Reizen heeft één dagtocht die specifiek over de Romeinse Limes gaat.

Het startpunt is Utrecht CS of Leiden CS. In het programma reis je dan van Utrecht tot Katwijk of andersom. In de tocht zitten o.a. stops bij het voormalige Castellum Praetoria Agrippinae (Valkenburg), Matilo (Leiden), Fort Nigrum Pullum (Zwammerdam) en Castellum Hoge Woerd (Vleuten).

De dagtocht Limes loopt helaas niet storm. Enerzijds omdat Jip er wellicht te weinig reclame voor maakt, anderzijds omdat er (in verhouding met zijn andere reizen) weinig concreets te zien is. Gelukkig zijn Nigrum Pullum en Castellum Hoge Woerd nu wel mooie plekken om te bezichtigen. Maar de ontwikkeling van de Limes als toeristische bestemming is nog erg dun. Er is ook weinig kennis van de Romeinse Limes bij zijn doelgroep. De Hadrian Wall in Engeland is bijvoorbeeld veel bekender.

– 3. INFORMATIE OP DE LOCATIE

Er is weliswaar een Limes fietsroute en Limespad, maar de naam suggereert dat je al weet wat de Limes is. En dat is in de meeste gevallen niet zo.

Ook zouden de routes beter gemarkeerd kunnen worden als Romeinse weg. Neem bijv. de Via Belgica in Limburg, waar je met een app de gehele route volgt via een duidelijke markering. Ook een leuk voorbeeld van branding van een route vind je in de provincies Drenthe en Overijssel. De N34 is een autoweg en de naam Hunebed Highway is een knipoog naar de Route 66 in de Verenigde Staten. Van de 53 hunebedden in Drenthe liggen er maar liefst 47 langs de N34.

Om meerdaags toerisme te stimuleren (en dus ook meerdaagse tochten aan te kunnen bieden) zou het ook mooi zijn als er meer slaapplekken komen die de sfeer van Romeinse Limes ademen. Voor historische reizen is het belangrijk dat je deze sfeer ook proeft in je overnachtingslocatie. Mensen slapen graag op monumentale plekken of een kamer die qua inrichting teruggaat naar de Romeinen. Maar hier is nog maar heel weinig aanbod in. Helaas is de investeringsbereidheid bij het MKB nu erg laag om hierop in te springen. Maar je zou een goede infrastructuur wensen van pleisterplaatsen langs de Limes inclusief (thematische) overnachtingsmogelijkheden.

– 4. LIMES ACTIVITEITEN

In het Archeon komt de Romeinse geschiedenis natuurlijk helemaal tot leven. Ook Nigrum Pullum en Castellum Hoge Woerd zijn nu leuke (kleinschalige) attracties om te bezoeken.

Een grote kans ligt er nog bij het Park Matilo. Castellum Matilo ligt onder het park verborgen. Deze archeologische schatkamer is al in 1976 tot rijksmonument verklaard. In afwachting van betere archeologische technieken blijft alles voorlopig onder de grond. Om toch iets van het Romeinse verleden zichtbaar te maken, is een park aangelegd. Middelpunt is het fort. De hoge aarden wallen met wachttorens wekken het tot leven.

Er ligt een grotere ambitie om het Romeinse verleden hier nog beter zichtbaar te maken. Het is Stichting Mooi Matilo (met o.a. Tom Hazenberg) gelukt om alle benodigde financiële middelen binnen te krijgen voor de bouw van een nieuw Limes bezoekers- en activiteitscentrum. Dit maakt onderdeel uit van het project “Keten in het Park!” dat naast het bezoekerscentrum ook voorziet in de

toekomstige exploitatie ervan en de langdurige programmering van het “Vier Windstreken Festival”. Deze nieuwe plek in het park kan dan startpunt zijn voor diverse Limes rondleidingen, (tijdelijke) tentoonstellingen en krijgt ook een kleine horeca-functie. Jip vindt het wel een gemiste kans dat hier nu een soort simpel keetgebouw wordt neergezet, in plaats van een nagebouwde Romeinse soldaten barak. Dan zou het echt zichtbaar zijn voor mensen en herkenbaar zijn. Het wordt nu meer een veredeld buurthuis, omdat er ook veel geld is voor het verbeteren van de sociale samenhang in een wijk. Op welke wijze Jip gaat participeren in deze locatie, is nog niet duidelijk en hangt van het ambitieniveau af. Maar het zou een locatie kunnen zijn om een ruimte te huren voor zijn bedrijfsactiviteiten en mensen met wandel- en fietstochten vanuit hier ook de Limes te laten zien. Er zit in het park ook een boogschuttersclub en wijnleverancier, dus dat zou gecombineerd kunnen worden met activiteiten als boogschieten en (Romeinse) wijnproeverijen.

– 5. BETROKKENHEID

Jip Meijer wil graag betrokken blijven bij een landelijk netwerk van de Limes, want aan versnippering heb je niet veel.

Hij wil graag bijdragen aan het winnen van interesse voor de Romeinse geschiedenis. De investering is vooral in tijd en netwerk en misschien in eigen productontwikkeling. Maar geld is (nu zeker) een probleem, als ZZP-er heb je geen financiële ondersteuning tijdens Corona.

Toekomstdromen: toch nog een Romeinse Barak in Park Matilo, maar zijn allergrootste droom is het herbouwen van het Fort van Valkenburg, Fort Ockenburgh. Hier bestaat een maquette van en daarom zou het goed nagebouwd kunnen worden. Dan heb je er weer een pleisterplaats bij waar mensen fysiek naar toe kunnen.

– 6. FEESTJAAR

De Limes dagtocht die er al is kan in het landelijke programma meegenomen worden. Ook denkt Jip aan een re-enactment evenement in Park Matilo met een kampement.

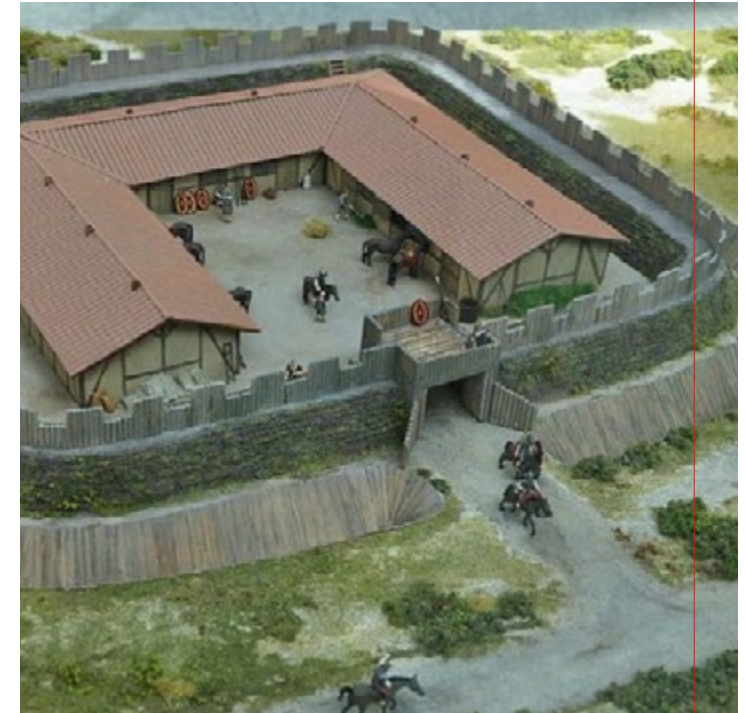
Hier is veel ruimte voor en als je verschillende ondernemers/ re-enactors bij elkaar zet, kan je hier een mooi event neerzetten.

Jip Meijer tipt ook nog Bas Gordijn van Baroen Historische Kinderactiviteiten. Hij kan voor de jonge doelgroep een prima programma opzetten in het Limes Feestjaar.

– 7. KENNIS BESTAANDE COMMUNICATIEMIDDELEN

Jip kent het huisstijlhandboek en de beeldbank en ook de Z-Card. Het onderwijsplatform kende hij nog niet. Liniebreed stuurt hiervan de link toe.

Er is geen behoefte aan een vlag, omdat hij deze nergens kan ophangen. Misschien is het wat voor het nieuwe bezoekerscentrum in Park Matilo.

FORT VIER

Datum: 1 april 2021
Locatie: FortVier, Laakoever 401, 6846 MX Arnhem
Met: Sander Wind (mede eigenaar)
Door: Titia de Zeeuw, Stichting Liniebreed Ondernemen

– 1. LOCATIE & DOELGROEP –

FortVier is een horecabedrijf met een verrassende keuken en prachtig uitzicht over waterplas De Laak. FortVier is (buiten Corona) 7 dagen per week open van 10.00 uur tot 00.00 uur. Naast restaurant biedt het ook mogelijkheden voor de zakelijke markt of het vieren van feesten, een bruiloft of een afscheid.

FortVier is groen en duurzaam en richt zich op de producten uit de regio. Fruit uit de Betuwe, kaas van een boerderij uit de buurt, zalm die komt van Landgoed Doornik uit Bemmelen en een Arnhemse Angus burger van een lokale boer. Het restaurant is gasloos, paperless en er staat nog een moestuin op de planning. Eén van de ambities is om een groene Michelin ster te behalen.

Buiten het restaurant is een groot terras en ook naast het restaurant is nog extra ruimte. Er komt nog een groot ponton in het water, waarmee het terras nog verder wordt verlengd. Op termijn komen er bootjes voor de verbinding met de kanoroute die door Schuytgraaf is aangelegd. Binnen kunnen er in Fort Vier 190 gasten ontvangen worden, buiten 200 gasten.

Qua doelgroep richt Fort Vier zich o.a. op:

- Wandelaars en fietsers
- Zakelijke markt in Arnhem
- Directe bewoners nieuwbouwwijk naast het restaurant (veel expats)
- Inwoners binnen een straal van 10 km (Arnhem-Zuid, Elst, Heteren, Driel en Doornwerth (via de pont snelle verbinding))
- Ambitie: bekendheid binnen particuliere en zakelijke markt binnen een straal van 50 km

– 2. LINK MET LIMES & BESEF

De naam FortVier komt enerzijds omdat de locatie vlakbij het voormalige Fort bij Meinerswijk van de Romeinse Limes ligt. Hier zou ooit de naam Vier op hebben gestaan. Daarnaast is Sander het restaurant gestart met 3 compagnons, ze zijn dus ook met vier.

Vooralsnog hebben bezoekers geen besef van de Romeinse Limes op die locatie. Een stagiaire heeft een onderzoek gedaan naar toerisme en gastvrijheid in de regio en daar is ook de Limes in meegenomen. Daaruit bleek de beperkte kennis van de historie van de Limes.

Sander is ervan overtuigd dat het verhaal van de Limes rondom FortVier van toegevoegde waarde kan zijn.

– 3. INFORMATIE OP DE LOCATIE

Momenteel is er op de locatie nog weinig communicatie over de Limes. Op de website staat wel een korte tekst: Ooit liepen er over de Limes-route garnizoenen Romeinen en werd er flink gevochten. Onze naam verwijst naar de Romeinse verdedigingsforten in de omgeving: FORTVIER. Sander is bereid om de Z-Card van de Limes neer te leggen bij de entree in hun restaurant.

Vlak om de hoek, op nog geen 5 minuten lopen, liep de voormalige Limesweg Via Fluviala. Deze is gemarkeerd met een groot informatiebord en met cortenstalen Romeinen, een kar met runderen ervoor en een boot met Romein in het water. Deze plek ligt alleen vrij verstopt, er zijn maar weinig mensen die hier langs komen, dat is zonde. Het nadeel is ook, om hier vanaf het restaurant te komen, dat je via een fietspad eromheen moet

lopen. Er ligt tussen FortVier en deze Romeinse plek een klein oerbos. Het zou fantastisch zijn als er hierdoorheen een wandelroute gemaakt kan worden naar de plek. Daarvoor is dan nog wel een klein bruggetje nodig. Op die manier kan Sander zijn gasten wijzen op een korte en veilige wandeling naar de voormalige Limesweg en kan er beter bijgedragen worden aan de bekendheid en zichtbaarheid van de Limes op de locatie. Wellicht kunnen het erfgoedhuis Gelderland of de provincie hier nog een rol in spelen om deze route beter te ontsluiten.

– 4. LIMES ACTIVITEITEN

Vlakbij staan dus de beelden in cortenstaal van de Romeinen en op 5 km bevindt zich het Romeins Castellum bij Meinerswijk.

De landelijke Limesfietsroute loopt vlakbij langs FortVier (die gaat over de Drielse Rijndijk langs de Nederrijn) en het Limes LAW-pad komt met etappe 15 direct langs het restaurant. FortVier is daarom een perfecte locatie voor een tussenstop langs de route voor wandelaars en fietsers. Zeker omdat je hier zowel in de ochtend, middag als avond terecht kunt.

Sander wil in de toekomst wellicht ook elektrische scooters gaan verhuren en een fietsarrangement maken voor een route tussen Arnhem en Driel i.c.m. lunch of diner. Daar zou de Limes zeker een rol in kunnen spelen. Inhoudelijke input hiervoor zou dan welkom zijn.

Op zo'n 4 km afstand ligt de Romeinse Tuin De Steenen Camer. Met de kruiden en gewassen die daar groeien wil Sander nog een gerecht verzinnen. Op de menukaart kunnen in de toekomst dus Romeinse gerechten komen te staan, ook bijv. Romeins brood.

Verder zou Sander graag een fysiek voorwerp van de Romeinse Limes op het terrein van het restaurant willen hebben, om te laten zien dat hier vroeger Romeinen waren. Er komen

namelijk 500 mensen per dag langs deze plek, dus dat is een gemiste kans om daar niet het verhaal van de Limes uit de dragen. Zo kan er ook meer aandacht gevestigd worden op de Limes fiets- en wandelroute. Mogelijk zou er een mooi kunstwerk gemaakt kunnen worden dat in of langs het water aan de Laakover wordt geplaatst à la het Nijmeegse Romeinse masker.

Ook wil Sander een stuk muur in het restaurant beschikbaar stellen voor de Limes. Dat zou een kinderhoekje kunnen zijn met een stukje educatie of een film, of een kaart die daar wordt opgehangen. Kan ook iets zijn i.c.m. met een QR-code, zodat je op de site romeinen.nl meer kunt lezen over een bepaald onderwerp. Een andere optie is een kleine Limes speeltuin buiten creëren, een mini castellum. Voor deze ideeën, evenals het fysieke voorwerp/ kunstwerk, is wel externe financiering nodig.

FortVier is in ieder geval een grote pleisterplaats in het gebied van de voormalige Romeinse Limes waar dagelijks veel mensen ontvangen worden, er veel voorzieningen zijn en er een grote parkeerplaats is. Dit kan beter benut worden voor het toerisme en recreatie rondom de archeologische Limes. Fort Vier staat open voor ideeën om hun gastvrije locatie hiervoor in te zetten.

– 5. BETROKKENHEID

FortVier zou graag betrokken zijn bij een landelijk Limes-netwerk waar collectieve activiteiten worden ontwikkeld en afgestemd.

Naar 2030 toe zal er een verdubbeling plaatsvinden van toerisme in de provincie Gelderland. Dan moet je als provincie meer hebben dan alleen de Veluwe en de Hanzesteden. De Limes zou hier prima voor ingezet kunnen worden, maar dan moet het wel aantrekkelijker gemaakt worden met toeristische trekpleisters waar je wat kunt beleven.

Sander ziet spannende (audiovisuele) verhalen over de Romeinen voor zich. In de Stevenskerk in Nijmegen is ooit een hele mooie presentatie gehouden over de erfgoedstrategie van Nijmegen, waar ook een masterplan Limes onderdeel van

uitmaakte. Er waren grote ambities, maar daarna is het een beetje doodgebloed.

Ook moet er hard gewerkt worden aan de communicatie over de Limes. Via een voorlichtingscampagne zouden bewoners geïnformeerd en betrokken kunnen worden. In Driel wordt bijv. een enorme nieuwbouwwijk gebouwd met 10.000 huizen. Zij hebben nu geen enkel besef van de Limes, waar ze vlakbij wonen.

Sander is bereid om te investeren in het verhaal van de Limes in tijd en netwerk, maar niet in geld (vanwege Corona is er nauwelijks nog omzet gedraaid sinds de opening). Financieel zou de provincie Gelderland meer moeten investeren in de Limes. Sander heeft wel een groot netwerk, omdat hij ook binnenstadmanager is voor de gemeente Arnhem.

– 6. FEESTJAAR

Speciaal voor de gelegenheid zou er een speciaal Limes-menu opgesteld kunnen worden met verschillende Romeinse gerechten. Daarnaast zou er een fietsarrangement ontwikkeld kunnen worden waarbij je langs veel punten van de Limes komt.

Sander zou graag ook van de RLN en/ of NLS horen wat zij graag zouden willen bij FortVier. Wat ontbreekt er nu nog in de productontwikkeling.

En hoe kunnen deze partijen ook FortVier ondersteunen in de marketing als pleisterplaats in de Limes.

Indien de UNESCO status daadwerkelijk een feit wordt en er een feestje gevierd kan worden, zou dat prima bij FortVier plaats kunnen vinden. Er is veel ruimte beschikbaar en de locatie staat er in Arnhem heel goed op, dus dat heeft ook een positief effect op de viering van het UNESCO feestje.

– 7. KENNIS BESTAANDE COMMUNICATIEMIDDELEN

Het huisstijlhandboek en het onderwijsplatform was nog niet bekend. Liniebreed stuurt de linkjes hiervan, evenals het filmpje dat onlangs is gemaakt over de gehele Limes.

Verder ontvangen ze graag een toonbankdisplay gevuld met Limes Z-Cards. Indien er vlaggen komen, zou FortVier graag een langgerekte banier ontvangen, daarvoor zijn de staanders al in huis.

HEERLIJCKHEID HERWEN

Datum: 1 april 2021
Locatie: Heerlijkheid Herwen
Molenstraat 9, 6914 AC in Herwen
Met: Marcel Geurds (zelfstandig ondernemer),
eigenaar van biologisch restaurant en B&B
Door: Titia de Zeeuw, Stichting Liniebreed Ondernemen

– 1. LOCATIE & DOELGROEP –

Het Gelders eiland is een van de belangrijkste plekken van Noordwest-Europa. Door de eeuwen heen blijkt het begin van de Rijndelta een strategische plek. Ook de Romeinen hebben hier hun sporen achtergelaten.

De Boerderij Heerlijkheid Herwen ligt centraal op het Gelders Eiland op loopafstand van de oude Rijn en Waal strangen en wordt gerund door Marcel Geurds. Behalve ondernemer is Marcel een natuurliefhebber met een voorliefde voor geschiedenis. Vooral vanuit dat oogpunt zou hij graag e.e.a. voor de Limes willen betekenen.

Heerlijkheid Herwen is een groen plekje, dat gemiddeld verder is met zich profileren als een groen en duurzaam project en toeristen wil aantrekken die de liefde voor de natuur en

cultuurhistorisch perspectief met Marcel delen. Bewust is gekozen voor een biologisch restaurant en de doelgroep van fietsers en wandelaars, die van de prachtige omgeving willen genieten, voor een dagje of meerdere dagen. Er zijn op dit moment 5 B&B kamers voor 2 personen, maar er wordt nog uitgebreid naar meer kamers.

Qua doelgroep richt Marcel zich vooral op wandelaars, fietsers en toeristen die het gebied willen ontdekken. Daarmee is de Heerlijkheid Herwen ook echt een seizoengebonden bedrijf. Een prachtig Romeinenproject in het bezoekerscentrum zou het exploitatie seizoen kunnen verlengen en het bestaansrecht gunstig kunnen beïnvloeden. Ook kan het bijdragen aan het vergroten van de kennis over de Limes bij de lokale bevolking, want dat besef is nog ver te zoeken.

– 2. LINK MET LIMES & BESEF

Het besef van een rijk Romeins verleden is bij de onderneming Heerlijkheid Herwen zeker aanwezig, maar het is de kunst om het te kunnen combineren met de andere bestaande activiteiten.

Alleen door het professioneel op te pakken kan het bijdragen aan een toevoeging van de bestaande activiteiten, anders blijft het beperkt tot een vermelding via o.a. folders. Voor zo'n wezenlijke professionele ondersteuning zijn partners met kennis van zaken en een financiële ondersteuning van fonds(en) onontbeerlijk.

Een deel van de gasten is zich bewust van een Romeins verleden, een ander deel laat zich er graag mee verrassen.

Een goed verhaal met vooral een goede visualisering zou zeker een toevoeging zijn voor activiteiten en zou een bijdrage kunnen leveren aan de beleving van de Limes in de regio. Maar dan is er meer ondersteuning nodig dan alleen een vlag en een folder. Om meer mensen te attenderen op de Limes, zou je de activiteiten al moeten presenteren op boekingssites, zoals AirBNB en booking.com. Daar komen veel toeristen en maken ze een keuze.

– 3. INFORMATIE OP DE LOCATIE

De geschiedenis van de Romeinen en de limes is op het Gelders Eiland/ Herwen beperkt zichtbaar. Bij het water van De Bijland staat een kunstwerk van een Romeinse soldaat in een soort 'kippengaas' met een informatiebord over Romeins fort Carvium.

Naar de replica van de grafsteen van Marcus Mallius (met informatiebord) aan de dijk is het maar een wandeling van 700 meter. Hier lag het eerste grote waterwerk van Nederland, de Drususdam, en hier liepen en leefden vroeger Romeinse soldaten. De Romeinen hebben mede bepaald hoe de waterhuishouding in Nederland werd verdeeld. De grafsteen van Marcus Mallius is al door velen aanschouwd, maar het blijft magertjes voor de bezoeker. Veel ligt onder de grond of onder water. Het is gissen naar wat er ligt en er zijn ook nog veel aannames.

Op 6 autominuten langs de Eltenseweg bij Lobith, vlakbij waar de Rijn Nederland binnenstroomt, zijn er plannen voor een speel- en natuurpark en Romeins Castellum onder de naam Carvium Novum. Het is alleen onduidelijk wat de stand van zaken daar nu precies is. Gemeente Zevenaar gaat er wel een drijvend zonnepark maken, maar dat heeft niks met de Romeinen te maken. In het Liemersmuseum in de Turmac Cultuurfabriek is ook een kleine

expositie over de Romeinse Limes, maar jammer genoeg heeft de locatie zelf niks met de Limes. Er heeft zich daar nooit een Romeins verleden afgespeeld.

Juist door een prachtig bezoekerscentrum te maken centraal op het Gelders eiland in Herwen, waar daadwerkelijk een belangrijk deel van de geschiedenis van de Romeinse Limes beleefd zou kunnen worden, kun je de kennis over het Romeinse verleden bij de vele bezoekers te voet of op de fiets verbeteren en voor dit beginpunt van de Romeinse Limes in Nederland meer interesse wekken om ook verder op ontdekking te gaan. Heerlijkheid Herwen is hiervoor een perfecte uitvalsbasis met horeca en overnachtingsmogelijkheden en ook nog eens een ruime gratis parkeerplaats. De Heerlijkheid Herwen biedt ruim voldoende ruimte om ook een bezoekerscentrum te herbergen met een mooie presentatie over het Romeins verleden. Er zijn mogelijkheden aanwezig voor foto- of videopresentaties.

Om het thema Romeinen op een waardig niveau te kunnen presenteren is ondersteuning zeer welkom van experts op het gebied van exposeren, de aankleding, de gezamenlijke publiciteit, etc.

– 4. LIMES ACTIVITEITEN

Een van de opties voor activiteiten op de boerderij Heerlijkheid Herwen is het realiseren van een bezoekerscentrum met museaal karakter.

Natuur en cultuur zijn twee belangrijke pijlers in onze samenleving. Naast de overnachtingsmogelijkheden op de boerderij, beschikt Heerlijkheid over een biologisch restaurant en een eigen moestuin, expositieruimte en een extra zaal. Een uitstekende locatie om thematisch aandacht te besteden aan het Romeinse verleden in de Rijndelta. De omgeving is een waterrijk natuurgebied. Rietlanden worden hersteld in de oude Rijnstrangen en oerbos wordt gerealiseerd in de Geitenwaard langs de oude Waalstrang. Veel wandelroutes en fietspaden leiden langs Herwen. Een expositie over de Romeinen op het Gelders Eiland helpt de verbeelding en versterkt het besef van deze unieke historische en culturele plek.

Vanuit een bezoekerscentrum zijn nieuwe activiteiten ook makkelijker op te zetten. Er kan een heel seizoensprogramma worden ontwikkeld. Te denken valt aan o.a. aan een forum-quiz of foto-speurtocht. Andere suggesties zijn een wandelroute met verhalen over de Romeinen, herkenbare bewegwijzering, filmvertoningen, storytelling, de inrichting van een Romeinse kamer en het tonen van gebruikersspullen uit de Romeinse tijd. Of een Romeinse paardenkar (achter de e-bike met kinderzitjes).

Ook kunnen er workshops worden gegeven t.a.v. Romeins koken, zoals het stoven van het vlees en groenten met de römertopf. De römertopf of Romeinse stoofpot is een poreuze, aardewerken schaal met deksel. In deze schaal kunnen allerlei ingrediënten bereid worden. Het gebruik van de römertopf stamt uit de tijd van de Romeinen. Door de ovenschaal veel te gebruiken trekken de aroma's van de gerechten in de schaal, wat voor een nog apartere smaak zorgt.

– 5. BETROKKENHEID

Marcel zou zeker betrokken willen worden bij collectieve activiteiten van de Limes. Als locatie wil hij tijd en ruimte aanbieden en inspelen op andere activiteiten met het thema Romeinen.

Als Marcel groots mag denken dan ziet hij een mooie plek voor Heerlijkheid Herwen om meer van de Romeinse aanwezigheid zichtbaar te maken. Met alle respect voor de gehele Romeinse

grens en alle bewakers van dit culturele erfgoed, maar met enige bescheidenheid is een rivier al snel een scheidingsgrens tussen volkeren. Marcel vindt het Gelders Eiland een van de belangrijkste punten van de Limes, vanwege de strategische ligging bij de splitsing van de rivieren aan het

begin van de Rijndelta. Een ander product dat verder ontwikkeld kan worden, is een fiets- en wandelarrangement langs de Limes. Er zijn genoeg B&B's en zo kunnen bezoekers meerdaagse tochten maken en kunnen de LAW wandelroute en LF-fietsroute nog beter in de markt gezet worden.

– 6. FEESTJAAR

Op korte termijn zou Marcel Geurds Romeinse kookworkshops kunnen aanbieden.

Voor de lange termijn is het genoemde bezoekerscentrum zeer gewenst, zodat Heerlijkheid Herwen in de regio een centrale ontmoetingsplek

kan worden waar je de Romeinse tijd op locatie, maar ook in de directe omgeving, kunt beleven. Marcel heeft een locatie en wil deze beschikbaar stellen. Er is wel een samenwerking met en ondersteuning van andere partijen nodig om hier financieel en inhoudelijk invulling aan te geven.

– 7. KENNIS BESTAANDE COMMUNICATIEMIDDELEN

Marcel denkt qua mogelijkheden wat grootser als het gaat om het vertellen van het verhaal van de Romeinen. Maar goed promotiemateriaal is natuurlijk een leuk begin.

Hij is blij met het mooie roze boekje van de Romeinen in Gelderland. Hij had het al digitaal gespot, maar vindt het prettig om nu in boekvorm verder te kunnen lezen en om te kijken hoe hij kan aansluiten op de plannen.

Liniebreed stuur de linkjes naar de beeldbank, de promotievideo en het onderwijsplatform. De

Z-card is als voorbeeld achtergelaten. Tijdens het seizoen kan hier een gevulde toonbankdisplay van neergezet worden. Er is geen vlaggenmast aanwezig, dus een vlag is niet aan de orde.

Voor de plannen voor een bezoekerscentrum over de Romeinen, zal er een koppeling worden gemaakt met Roel Kramer van het Erfgoedhuis Gelderland. Dit idee past wellicht bij de toekomstplannen om de Romeinse Geschiedenis op het Gelders Eiland van Herwen meer zichtbaar te maken. Dit verslag gaat daarom ook naar Roel Kramer.

BIERWANDELTOCHTEN

Datum: 4 mei 2021
Locatie: Bierwandeltochten
Jan van Riebeeckplein 12, 6828 SB Arnhem
Met: Maarten Exel (zelfstandig ondernemer)
Door: Titia de Zeeuw, Stichting Liniebreed Ondernemen

– 1. LOCATIE & DOELGROEP –

Maarten organiseert in het hele land wandeltochten naar bierfabrikanten met bierproeverijen.

De dagtochten zijn tussen de 10 en 15 km lang. Het arrangement bestaat uit de begeleide wandeling met een gids, bierproeverij met rondleiding en een hapje. Er wordt tussen de middag ook geluncht, maar dit is voor eigen rekening. De groep bestaat normaal uit zo'n 15 personen, nu met Corona zijn dat er maar 4.

Qua doelgroep richt Bierwandeltochten zich o.a. op:

- Wandelaars die ook van bier houden
- Bierliefhebbers die ook van wandelen houden
- Mensen geïnteresseerd in natuur en cultuur
- 18 + stellen (tussen de 20 en 70 jaar)
- Besloten tochten voor een bedrijfsuitje

Verder is 40% vrouw en 30% van de klanten zijn terugkerende bezoekers.

– 2. LINK MET LIMES & BESEF –

Maarten woont zelf in Arnhem. Langs de Romeinse Limes bevinden zich veel bierbrouwers. In de Romeinenweek heeft hij eerder 4 Limes-tochten georganiseerd met een gids die uitgebreid het verhaal van de Limes vertelde. Dit waren o.a. tochten in de regio's Nijmegen-Arnhem, Utrecht-Woerden-Bodegraven, Alphen aan den Rijn-Leiden en Ermelo.

Er zijn enkele klanten aangehaakt n.a.v. de geschiedenis van de Romeinen en de Limes, maar het merendeel heeft een zeer beperkte basiskennis. Marcel ziet het wel als een toegevoegde waarde voor zijn bedrijfsactiviteiten. Zeker wanneer er nationaal meer aandacht komt voor de Romeinse Limes. Wanneer de mensen de verhalen horen, vinden ze dit boeiend en leuk.

– 3. INFORMATIE OP DE LOCATIE

Bierwandeltochten is een landelijke organisatie. Er is her en der wat aan bebording over de Limes te vinden en er zijn enkele locaties die je kunt bezichtigen inclusief een museum. Maar er is bijv. ook een Romeinse tuin Elderveld, vlakbij Meinerswijk.

Eigenlijk zou er wel meer te zien moeten zijn over de Limes langs de Rijn en de wandel- en fietsroutes. Bijvoorbeeld meer wachttorens, meer informatieplekken en meer interactie, zoals tentoonstellingen.

– 4. LIMES ACTIVITEITEN

Bier en Spijs zou een leuke combi zijn voor een nieuw product.

Daar kan Maarten dan weer een route langs maken met een bierwandeltocht, waarbij je langs diverse producenten van Limes streekproducten komt.

– 5. BETROKKENHEID

Maarten zou graag betrokken zijn bij een landelijk Limes-netwerk waar collectieve activiteiten worden ontwikkeld en afgestemd.

Het is ook fijn om te weten wat iedereen doet om te kijken of je connecties kunt maken. Zo zou Maarten graag een proeverij organiseren bij brouwer Maximus als zij een speciaal Limes biertje gaan brouwen.

Het zou leuk zijn als er à la het jaarlijkse Castlefest zo'n meerdaags Romeins event wordt opgezet op een locatie langs de Romeinse Limes. Dit is

meer dan re-enactment, ook alle bezoekers komen dan verkleed en er zijn diverse activiteiten en optredens.

Een andere leuke tool voor de toekomst is een 3D viewer waarbij je vanuit de lucht over de Limes heen vliegt en ook terug in de tijd gaat. Zodat je je echt kan inbeelden hoe het was om in die Romeinse tijd te leven.

Maarten wil wel investeren in de Limes qua tijd en netwerk, maar niet in geld.

– 6. FEESTJAAR

Maarten zou met brouwer Maximus een arrangement kunnen maken.

Daarnaast lijkt het hem ook leuk om van de 7 Romeinse veldtochten die er zijn, bierwandelingen te maken. Er zijn genoeg brouwers in die regio's, zodat er 7 leuke wandelarrangementen langs de Limes

aangeboden kunnen worden met daarbij nog een smakelijke bierproeverij. Hierbij zou het extra leuk zijn, als de wandelaars als Romeinen verkleed lopen, zodat het letterlijk gaat leven en ook omstanders wat van de Romeinen meekrijgen. Alleen is er momenteel geen geld om die kleding aan te schaffen.

– 7. KENNIS BESTAANDE COMMUNICATIEMIDDELEN

Het huisstijlhandboek was bekend, het onderwijsplatform en YouTube filmpje nog niet. Liniebreed stuurt de linkjes hiervan.

zou hij graag een vlag ontvangen (rechthoek), zodat hij met de wandelaars een groepsfoto kan maken en de vlag kan hij ook gebruiken als tafelkleed voor onderweg :-).

Verder stuurt Liniebreed wat Limes Z-Cards toe. Maarten vindt het leuk om deze ook uit te delen aan zijn klanten voor de Limeswandeling. Ook

Liniebreed zal Maximus en Maarten aan elkaar koppelen.

RESTAURANT LIMES AAN DEN RIJN

Datum: 19 juli 2021
Locatie: Restaurant Limes aan den Rijn
Voorschoterweg 23g, 2235 SE Valkenburg
Met: Daan Reijngoudt (mede-eigenaar)
Door: Titia de Zeeuw, Stichting Liniebreed Ondernemen

– 1. LOCATIE & DOELGROEP –

Limes aan den Rijn is zowel een restaurant als bedrijfscateraar (voor het in pandige internationale bedrijf Limes), gericht op een iets hoger segment.

Het is geopend van maandag t/m zaterdag met op zaterdag alleen diner en door de weeks zowel lunch als diner. In de zomermaanden is het ook op zondag open voor lunch of borrel. Naast restaurant, biedt het ook mogelijkheden voor vergaderingen, bedrijfsuitjes of familie aangelegenheden. Er is gratis en voldoende parkeergelegenheid en bij mooi weer kunnen

gasten plaats nemen op het terras aan het water. Ook aanmeren met een boot is mogelijk, er zijn meerdere aanlegplekken.

De bezoekers van Limes aan den Rijn zijn vooral mensen (zakelijk of privé) die in de regio wonen. Er is namelijk weinig horeca in de directe omgeving aanwezig. Op dit moment is er nog weinig aanloop van wandelaars en fietsers. Het restaurant is ook nog vrij nieuw en vlak voor de Corona lockdown open gegaan. De doelgroep moet het restaurant dus nog een beetje vinden.

– 2. LINK MET LIMES & BESEF

De naam Limes aan den Rijn is direct gelieerd aan de Romeinse Limes, omdat het midden in het voormalige Romeinse gebied ligt. In het logo zit behalve de naam ook de Romeinse lijn met een stip op de lijn bij Valkenburg.

Op dit moment hebben bezoekers zeer beperkte kennis van de Romeinse Limes. Sommige mensen

die vlakbij wonen hebben enige kennis vanwege het Limes-kunstwerk dat vlak om de hoek ligt.

Daan denkt dat het verhaal van de Limes rondom Restaurant Limes aan den Rijn van toegevoegde waarde kan zijn. Vooral om de recreanten te bereiken.

– 3. INFORMATIE OP DE LOCATIE

Op het moment van de afspraak was er op de locatie nog geen communicatie over de Limes.

Op de website wordt geen link tussen het restaurant en de Romeinse Limes gelegd en ook op social media wordt er vanuit de organisatie nog geen aandacht aan besteed (op 1 bericht over de UNESCO viering eind juli na). Daan is bereid om de Z-Card van de Limes neer te leggen bij de entree in hun restaurant. De Z-Cards zijn direct na de afspraak verzonden en neergelegd en onlangs is er een nieuwe stapel naartoe gestuurd, omdat de bezoekers het erg waarderen en de voorraad schoon op was. Er is dus zeker behoefte aan meer communicatie.

In de tuin staan Julius Caesar beelden en andere beelden uit de Romeinse tijd. En op nog geen 5 minuten lopen vanaf het restaurant staat, onder het viaduct aan de Voorschoterweg, een kunstwerk ‘de poort van Valkenburg’. Hier wordt verwezen naar de vicus (kamp) dat er vroeger gelegen moet hebben en er is een reconstructie van de Romeinse limes-weg zoals die er in 124/125 moet hebben uitgezien.

Daan ziet mogelijkheden voor een speciaal menu met gerechten uit de Romeinse tijd.

– 4. LIMES ACTIVITEITEN

Op een kwartier fietsen ligt het Rijksmuseum van Oudheden, op 20 minuten fietsen ligt het Katwijks Museum (met de tentoonstelling over de Romeinen) en op 30 minuten fietsen heb je Park Matilo.

De landelijke Limesfietsroute (etappe 1) komt nagenoeg langs Limes aan den Rijn (aan de andere zijde van de N206) en het Limes LAW-pad komt met de eerste etappe vanuit Katwijk in de buurt van het restaurant (circa een kwartier lopen, de route loopt aan de andere kant van de N206 onder Park Landskroon). Restaurant Limes aan den Rijn is dus een prima locatie voor een tussenstop langs de route voor wandelaars en fietsers.

Daan zou in de toekomst wel een Romeins menu willen maken, maar heeft hiervoor input nodig voor de gerechten. Liniebreed heeft hiervoor diverse linkjes van eetverleden gestuurd. Op de menukaart zou een QR-code kunnen komen met meer informatie over de gerechten en wat de Romeinen vroeger aten.

Een andere mogelijkheid is om een vaararrangement aan te bieden met lunch of diner bij het restaurant en een vaartocht over de Rijn met bijv. een boekje met uitleg over de Limes. Dit is aantrekkelijk voor mensen met een eigen sloep. Er is immers een aanlegsteiger aanwezig. Hiervoor zou dan wel inhoudelijke input gewenst zijn van wat je kunt zien en beleven vanaf de Rijn.

– 5. BETROKKENHEID

Restaurant Limes aan den Rijn zou zeker betrokken willen zijn bij een landelijk Limes-netwerk om op de hoogte te zijn van wat er speelt en om ideeën op te doen.

Ook wil Daan investeren in een Romeins menu en/of een Limes vaararrangement, hiervoor is input gewenst.

Wat betreft een grote droom betreffende de Limes, die er is nog niet. Daan zal er met compagnon Dennis de Prie over nadenken.

– 6. FEESTJAAR

Speciaal voor de gelegenheid zou er dan het eerdergenoemde Limes-menu opgesteld kunnen worden met verschillende Romeinse gerechten.

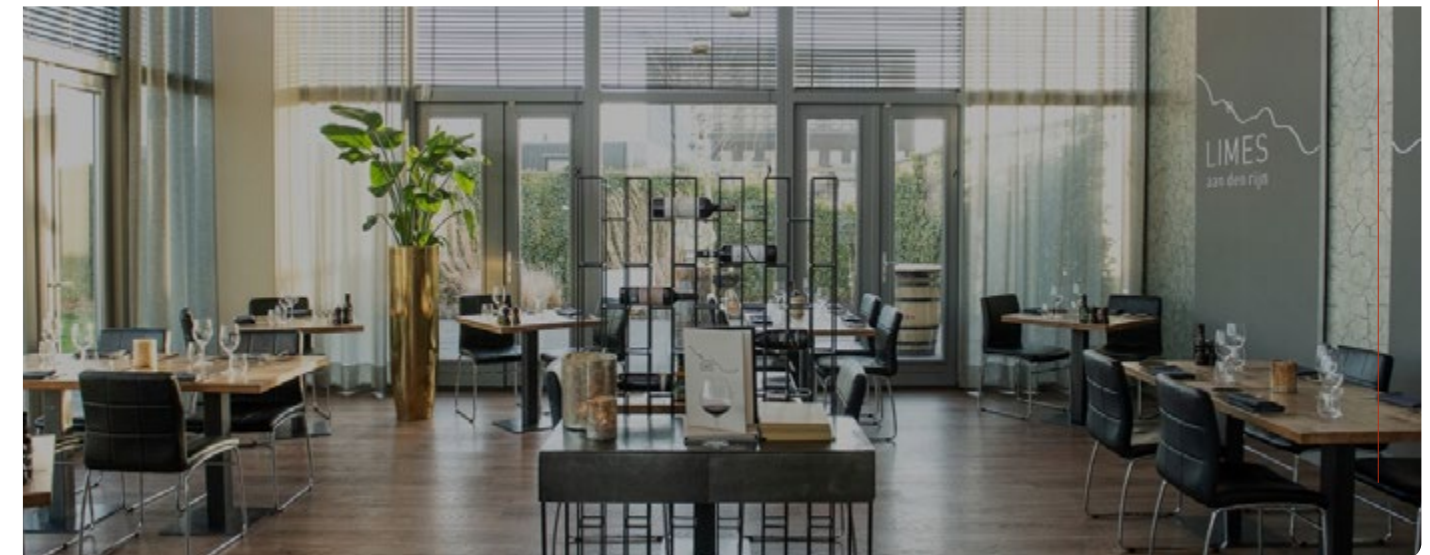
Ook zou Restaurant aan de Limes wel het nieuw te ontwikkelen Limes biertje van Maximus op de kaart willen zetten. Dat is een leuk product dat de aandacht vestigt op de Limes wat past binnen het horecaconcept.

En dus het vaararrangement waarbij je langs een aantal (vroegere) plekken van de Limes komt.

– 7. KENNIS BESTAANDE COMMUNICATIEMIDDELEN

Het huisstijlhandboek en het onderwijsplatform was nog niet bekend. Liniebreed heeft de linkjes hiervan gestuurd, evenals het filmpje dat onlangs is gemaakt over de Limes.

Ook is er specifiek informatie gestuurd over het eten in de Romeinse tijd. Verder heeft Liniebreed Ondernemen een toonbankdisplay gevuld met Limes Z-Cards gestuurd, waar inmiddels ook weer een navulling van is geweest. Het restaurant heeft geen interesse in een vlag, hiervoor zijn geen masten beschikbaar.

HOTEL COURAGE

Datum: 22 juli 2021
Locatie: Hotel Courage
Waalkade 108 – 112, 6511 XR Nijmegen
Met: Martijn van der Valk (directeur-eigenaar)
Door: Titia de Zeeuw, Stichting Liniebreed Ondernemen

– 1. LOCATIE & DOELGROEP –

Hotel Courage is een 3 sterren cityhotel in Nijmegen met uitzicht op de Waal, de Waalkade, de stadsmuur en gelegen aan het Valkhofpark.

Het hotel heeft 4 vaste medewerkers in dienst en maakt daarnaast gebruik van een poule van 10 flexwerkers. Er is een informele bar in de lobby, het hotel heeft geen restaurant, wel ontbijt voor de gasten. In de nabije toekomst is er wel een terras gepland met een kleine kaart. Ook staat er een decoratieve verbouwing op de planning, o.a. gordijnen en vloerbedekking worden vervangen.

Doelgroepen van Hotel Courage:

- Recreanten: wandelaars, fietsers, wielrenners of motorrijders

- Fietsers die meerdaagse fietsvakanties maken van hotel naar hotel met bagagevervoer (o.a. FP Naturreizen biedt dit in de regio aan). Hotel Courage heeft een aantrekkingskracht voor deze doelgroep vanwege het naastgelegen fietsmuseum, waar mensen ook mogen ontbijten)
- Vrienden/ familiegroepen
- Toeristen (van alle bezoekers is 80% Nederlands, 15% Duitsers en 5% Belgisch)
- Vanwege Corona staat de zakelijke markt even stil, maar normaal gesproken zijn er ook vergaderingen (o.a. van het Radboud Ziekenhuis) met of zonder overnachtingen.

De zakelijke markt is meer gericht op de directe regio, toeristen en recreanten komen overal uit het land vandaan.

– 2. LINK MET LIMES & BESEF

Hotel Courage ligt eigenlijk langs de Romeinse Limes in Nijmegen en tevens op steenworp afstand van Museum Het Valkhof, waar veel restanten van de Limes te vinden zijn.

Hotel Courage heeft 27 kamers en in het gedeelte Villa Virtus zijn er 6 Romeinse themakamers. Dit betreft 1 suite met Romeinse muurschilderingen, 1 familiekamer, 2 x 2-persoonskamers en 2 single kamers (die worden later omgebouwd tot een connecting room en krijgen dan meer comfort).

Vooralsnog is er bij bezoekers weinig bewustzijn m.b.t. de Romeinse Limes. Wel bij de mensen die een specifieke themakamer boeken, maar bij de overige bezoekers niet.

Martijn is ervan overtuigd dat het verhaal van de Limes rondom Hotel Courage met de Romeinse Kamers van toegevoegde waarde kan zijn. Er is volgens hem ook veel meer mogelijk in de algemene communicatie over de Limes dan nu gebeurt.

– 3. INFORMATIE OP DE LOCATIE

Momenteel is er op de locatie nog weinig communicatie over de Limes. Op de website staan natuurlijk wel de Romeinse kamers en op de site onder het kopje ‘in de omgeving’ wordt Museum het Valkhof met Romeinse vondsten genoemd net als Museumpark Orientalis. Het is de bedoeling om meer informatie op de website te plaatsen over de Romeinse Limes.

Martijn heeft inmiddels de Z-Card van de Limes ontvangen, die liggen in de receptie-counter en in de specifieke Romeinse kamers. Ook is er een rechthoekige vlag gestuurd om op te hangen; helaas is deze te groot voor de vlaggenmast. Voor de leestafel in de bibliotheek kijkt Martijn nog naar Romeins leesvoer als inkijkexemplaar. Er zijn veel boeken over geschreven.

– 4. LIMES ACTIVITEITEN

Vlakbij het hotel is de Romeinse Limes zichtbaar in Museum Het Valkhof. Iets verder weg ligt Museumpark Orientalis, waar ook een Romeinse straat is nagebouwd.

De landelijke Limesfietsroute loopt vlakbij langs het hotel (over de Voerweg door het Valkhofpark) en ook het Limes LAW-pad komt met etappe 16 nagenoeg langs het hotel. Hotel Courage is daarom een centrale locatie voor zowel wandelaars als fietsers om meerdaagse routes te doen.

Martijn wil in de toekomst ook (elektrische) fietsverhuur aanbieden in het hotel in samenwerking met Halfords Nijmegen. Dan kunnen er ook interessante arrangementen gemaakt worden, bijv. een etappe van de Romeinse Limes fietsroute i.c.m. museumbezoek (Museum Het Valkhof en De Bastei) en uiteraard een overnachting. Momenteel is er nog geen samenwerking met Museum Het Valkhof, maar hier liggen wel kansen voor arrangementen met de Romeinse kamers en museumtickets. Ook zijn er zakelijke arrangementen mogelijk met een vergadering, museumbezoek en bijv. een diner in de Waag.

– 5. BETROKKENHEID

Hotel Courage zou graag betrokken zijn bij een landelijk Limes-netwerk waar collectieve activiteiten worden ontwikkeld en afgestemd.

De Limes zou gekoppeld kunnen worden aan grotere evenementen om meer naamsbekendheid te krijgen. Zo vindt in 2022 de EuroGames plaats in Nijmegen, een groot internationaal event. EuroGames is een sporttoernooi, opgezet om integratie en emancipatie van LHBTI-sporters te stimuleren. Dit levert enerzijds heel veel

deelnemers op, anderzijds ook veel toeristen. Hier zou de Limes op in kunnen spelen. Temeer omdat de ex-wethouder van Nijmegen de voorzitter is van de EuroGames 2022 en citymarketing Nijmegen hier nauw bij betrokken is.

Martijn is bereid om te investeren in het verhaal van de Limes in tijd en netwerk, ook in geld om een Romeins arrangement op te zetten en te vermarkten.

– 6. FEESTJAAR

Martijn wil gaan nadenken over het ontwikkelen van arrangementen met een Limes fietsroute en/ of kaartverkoop van musea.

Hiervoor ontvangt hij graag de contactgegevens van iemand bij Museum Het Valkhof. Ook is Martijn bereid om het te brouwen Limesbier van Maximus Brouwerij te verkopen.

Nu de UNESCO-status daadwerkelijk een feit is, moet de Limes nog veel meer op de kaart gezet worden. Martijn adviseert om contact op te nemen met de vakantie zoekmachines zoals booking.com, expedia.nl etc, want daar moet aan de voorkant (in het zoekproces van een potentiële bezoeker)

het verhaal van de Limes al worden verteld. Dit is zowel voor de Nederlandse als buitenlandse toerist relevant.

Misschien kan er zelfs een landingspagina op booking.com gemaakt worden over de Romeinse Limes met daarbij overnachtingsadressen langs de Limesroute en locaties/ musea die je dan in die omgeving kunt bezoeken. Volgens Martijn is de grootse bron aan klanten bij de hotels via dit soort centrale bookingssites. Wanneer ze daar al wat informatie over de Limes ontvangen, zijn ze op de door hen geboekte locatie ontvankelijk voor meer verdiepende informatie.

– 7. KENNIS BESTAANDE COMMUNICATIEMIDDELEN

Een link naar het huisstijlhandboek, beeldbank, het logo en ook het filmpje dat gemaakt is, is toegestuurd. Dit kan ook gebruikt worden voor de website van Hotel Courage.

De Z-card ligt inmiddels al in het hotel, de vlag is helaas te groot. Hier wordt een andere bestemming voor gezocht.

NEDER-GERMAANSE
NIEDERGERMANISCHER
LOWER GERMAN

LIMES

